

Zrínyi Miklós és a magyarországi barokk költészet

*A Bölcsészettudományi Kutatóközpont Irodalomtudományi Intézetének Reneszánsz Osztálya,
a magyarországi és határon túli egyetemek régi magyar irodalmi tanszékei
és a korszak kutatásában érdekelt egyéb szakmai műhelyek közös konferenciája*

Eger, 2020. szeptember 3–5.

REZÜMÉK

Bene Sándor

Szirének, fönixek, könnyek: Zrínyi Miklós költészete a kortárs poétika összefüggésében

Az előadás a címben felsorolt motívumok példáin szemlélteti, hogy Zrínyi Syrena-kötete, mind kompozíciós, mind motivikus szinten, milyen mélyen beágyazott a 17. század első harmadát meghatározó poétikai viták kontextusába. Tasso követése nem érthető a Tasso által követett antikok és Petrarca nélkül; de Zrínyi számára a Jeruzsálem-eposzok és Tasso vallásos költészete már egy sajátos szűrőn, a Marino-iskola és a VIII. Orbán pápa körül megszerveződő új poétika vitáján keresztül jelenik meg és válik aktuálissá. A korabeli poétikai modernség két iskolájának alaptéziseit, kulcsjelentőségű szövegeit (Marino mellett Girolamo Preti, Famiano Strada, Agostino Mascardi, Virgilio Malvezzi manifesztumait) Zrínyi éppúgy ismerte, mint azok konkrét alkalmazásait, a teóriákat szemléltető alkotásokat. A Syrena-kötet ezeknek az eltérő, de sok tekintetben közös poétikai nyelvet beszélő irányzatoknak eredeti szintézisére tesz kísérletet, beilleszkedve ezzel a régiekről és modernekről zajló nagy 17. századi polémiasorozat történetébe. A korábbi szakirodalom a Syrena-kötet forrásait a hagyomány, a nagy, meghatározó minták felől vizsgálta. A jelen előadás a félkortárs és kortárs mintákra fókuszálva azt próbálja bizonyítani, hogy Zrínyi költészete a szó legszorosabb értelmében korszerű, saját eljárásait poétikaelméleti szempontból is folyamatosan reflektáló 2.0-ás költészet volt, a régebbi szakirodalom által is kiemelt archaizáló vonásai pedig a korabeli modernitás-vitához való kritikai hozzászólás igényét mutatják.

Boda Miklós

A Syrena-kötet címlapmetszetéről – kérdőjelekkel

Zrínyi verseskötetének bécsi kiadásával, a „Syrena-kötettel”, annak címlapmetszetével mintegy két évtizeddel ezelőtt, a szigetvári országos Zrínyi-konferencián (1999) foglalkoztam először, *A Syrena-kötet és a költő Zrínyi jelmondata* című előadásomban. Jó visszahangja volt az előadásnak, de a folytatás részemről elmaradt. Nem csoda, hogy Kovács Sándor Iván még 2006-ban sem tartotta feleslegesnek megemlíteni könyvében, hogy a metszeten ábrázolt hajón, a kormánylapát és a tat között egy arcél látható „*öreg férfi vonásaival, ahogy Boda Miklós felismerte, de soha meg nem írta.*” Egy évtized múltán vettem fel ismét a fonalat, melynek jele egy tanulmány a *Jelenkor* folyóirat 2016. évfolyamában, a Syrena-kötetről és címlapmetszetéről. Mindenekelőtt Zrínyi jelmondataitól írtam, előbb az elsőről (*Nemo me impune lacesset*), majd a címlapmetszeten is olvashatóval. Ez utóbbi kapcsán valószínűnek tartottam, hogy a *Sors bona nihil aliud* megalkotásában inspiratív szerepe volt az Aranygyapjas Rend jelvényén olvasható *nihil aliud*nak. Ezt követően állást foglaltam a címlapon olvasható „szöveg” értelmezésének (cím, szerzőség etc.) valamint a szirének „funkciójának” kérdésében, újnak gondolt érvek felsorakoztatásával. Az idézett tanulmányban megfogalmazott állításokat, feltételezéseket a közelmúltban igyekeztem tovább gondolni, s hogy nem eredménytelenül, a jelen előadás bizonyíthatja.

Csehy Zoltán

„Róka maga farkát szokta csak dicsérni” (Beniczky Péter a magyar és a szlovák irodalomban)

Az előadás két Beniczkyhez kötődő szövegtörzset, a *Slovenské verše* és a *Magyar ritmusok* viszonyát taglalja különös tekintettel a nyelvi interferenciákra, a költői szöveggenerálás módszereire, a(z ön) fordítás (?) modern aspektusaira. Külön hangsúlyt kap Beniczky kettős (szlovák és magyar) irodalomtörténeti pozicionálásának viszonya, illetve a barokk moralizáló-didaktikus költészet szerepének, jelentőségének, értelmezési stratégiáinak, olvasatainak vizsgálata.

Amedeo Di Francesco

A gondolkodó Zrínyi és a magyar nemzet sorskérdése

La relazione intende indagare il concetto di *nemzetsors* nelle opere di Miklós Zrínyi avanzando questa ipotesi ben precisa: la specificità di quel fondamentale stereotipo storico, vero pilastro della mentalità ungherese, viene conservata ma anche trasformata da Zrínyi in un particolare messianismo politico ed escatologico che attende la venuta del terzo Attila, del secondo Mattia, del primo vero Mosè ungherese, cioè di sé stesso. La complessità del pensiero zrínyiano è già tutta presente nel *Szigeti veszedelem*, ma la riflessione del nostro poeta diventa più profonda e articolata nel *Vitéz hadnagy*, dove irrompe la figura di Attila, vero *phantasma* del passato, alla quale si aggiunge subito dopo, nelle *Mátyás elmékedések*, quella di Mattia Corvino, vera icona della storia più recente. Zrínyi si pone il problema del carattere enigmatico del tempo e della storia. Non si spiegherebbero altrimenti le lunghe digressioni che non vogliono essere soltanto un mero espediente retorico: esse, cioè, non derivano da una necessità compositiva, laddove sgorgano spontaneamente all'interno stesso dei temi trattati. Penso di poter affermare infatti che in Zrínyi la riflessione sul destino della nazione segue percorsi diversi da quelli conosciuti in passato: e questo avviene non tanto per un automatismo evolutivo nella storia delle idee, quanto piuttosto a causa di un'esigenza fortemente avvertita di inserire quel particolare problema in un conteso riflessivo più ampio, quasi esteso agli estremi confini del ragionare sulla vita degli individui e sulla storia delle nazioni. Se ciò è vero almeno in parte, si può allora dire che il *Vitéz hadnagy* tende a delineare anche il ritratto dell'uomo ideale; le *Mátyás elmékedések* tendono a delineare il ritratto della nazione ideale; il *Török áfium*, infine, tende a proporre il concetto di una Provvidenza che effettivamente si (pre)occupava del bene degli uomini. E al centro della questione sta l'eroe solitario del *Szigeti veszedelem*, cioè l'uomo barocco, con i suoi dubbi, le sue angosce, la sua sete di verità.

G. Etényi Nóra:

A politika és a poézis Zrínyi-képe 17. századi német nyomtatványokban

Az államférfi, hadvezér és költő Zrínyi Miklósról hatalmas mennyiségű aktuális információ jelent meg a korabeli Német-római Birodalomban, elsősorban az 1663-64-es magyarországi török elleni háború időszakában. A nyomtatott hírek között a hadszínterek eseményei domináltak, de a korabeli nürnbergi, augsburgi, müncheni, frankfurti, lipcsei, wittenbergi, tübingeni újsághírekben is sokoldalú Zrínyi-kép bontakozott ki, politikai koncepcióját, személyiségét is bemutatva. A közérthető és közismert „Zrínyi-imázs” gyors és hatékony kialakításában több hatalmi és kulturális központ is jelentős szerepet játszott. Az előadás azt vizsgálja, hogy a Német-római Birodalom egyetemekhez és barokk irodalmi társaságokhoz köthető, elsősorban a „fekete művészetből” élő kulturális elitje milyen szerepet játszott a Zrínyi Miklóstra vonatkozó érdemi ismeretek széles körű közvetítésében, milyen esztétikai igényekkel, modernizálódó reprezentációs eszközökkel, vizuális és irodalmi műfajokkal vett részt a politikai érdekek hatékony megjelenítésében.

Fajt Anita

A madrigálforma magyarországi német barokk irodalmunkban

Tervezett előadásom témája annak vizsgálata, mikor jelent meg a madrigál műfaja 17. századi magyarországi német költészetünkben. A madrigál-forma, ami elsősorban változékonyságáról (mondhatni szabálytalanságáról) ismert, a német barokk költészet (különösen Philipp von Zesen) kedvelt eszköze volt. Magyarországi német költőinknél is megjelent, de korábban még senki sem vizsgálta: mikor, kinél és hol. Előadásomban pont ezt tűzöm ki célul. Többekkel közösen Daniel Klesch is használta ezt a formát, példaként elemzem egy 1677-es nyomtatványát (*Geistliche Madrigalische Seelenlust*), ami kizárólag madrigálok gyűjteménye. A verseket Klesch a soproniaknak ajánlja egy városi tűzvész után. A magyar anyag mellett párhuzamosságként megmutatnám a forma sziléziai megjelenését is, ehhez a *Handbuch des personalen Gelegenheitschrifttums im Europäischen Bibliotheken und Archiven* sorozat köteteit hívom segítségül. Az előadás témája lehetőséget nyújt arra, hogy olyan kérdésekre keressük választ, milyen irányvonalak mentén érintkezett egymással a birodalmi, illetve magyarországi német nyelvű barokk irodalom, ezzel kapcsolatban pedig néhány módszertani megfontolást is szükséges tennünk.

Förköli Gábor

Zrínyi félreismert olvasmánya: Nicolas Caussin

Jogos, hogy a szakirodalom Zrínyinek elsősorban azokra az olvasmányaira koncentrált, amelyeknek a hatása szövegszerűen is kimutatható műveiben. Könyvtárának látszólag fel nem használt kötetei azonban rávilágíthatnak arra, hogy milyen tudatosan válogatta össze Zrínyi politikai és költői tárgyú könyveit, amelyek jóllehet gyakran egymásnak is ellentmondó tendenciákat képviseltek, az értő korabeli olvasóközönség szemében mindenképpen egymással párbeszédben álló, egymásra felelgető műveknek számítottak.

Előadásomban a francia jezsuita Nicolas Caussin *La Cour Sainte* c. művének olasz fordítását mutatom be, amelyet Klaniczay Tibor is röviden tárgyalt, megállapítva, hogy hatása nem érződik Zrínyi politikai értekezéseiben. Érdekessége Klaniczay számára abban állt, hogy Zrínyi más olvasmányaival ellentétben ez éppen a Richelieu-féle államrezonirodalommal szemben álló ideológiát képviselt. Hagyományosan a francia szakirodalom úgy értékelte, hogy a Richelieu-t valláserkölcsi alapon elutasító *dévo*t-k az államérdek modern fogalmának képviselőivel élesen szemben álltak elméleti síkon is: a *dévo*t-k nem számoltak a politikai realitással, Richelieu pedig élesen elválasztotta egymástól a vallást és a politikát. Ma már ezt másképp, árnyaltabban látja a történész szakma. Előadásomban abból indulok ki, hogy bár Caussin valóban Richelieu politikai ellenfele volt, a politikaelmélet és a politikai erénytan tekintetében nem volt köztük mély szakadék.

A Zrínyit érdeklő témák szempontjából két irányból mutatom be Caussin szövegét. Az egyik az államminiszter (*Ministre d'État*) alakja, amely központi jelentőségű volt a 17. századi politikai irodalomban. A *Vitéz hadnagy* forrásaként ismert Jean de Silhon-féle *Államminiszter* c. értekezés mellett, amelyet olaszul szintén Ginammi adott ki, Zrínyi könyvtárában Edmond Breuché de La Croix hasonló témájú műve is megvolt, amely a változó szerencse toposza felől mutatta be a témát. Caussin pedig többek között Boëthius példáján keresztül ragadja meg az állhatatlan fortunának kiszolgáltatott miniszter alakját. A másik téma a klérus és a nemesség, valamint a politikai vezetés viszonya, amelynek Caussin különös figyelmet szentel. Zrínyit ez a kérdés elsősorban a *Mátyás*-elmélkedésekben foglalkoztatta. Bár Caussint Klaniczay Tibor intranzigens jezsuitaként emlegeti, értekezését olvasva azzal kell szembesülnünk, hogy a klérus politikai szerepvállalásával kapcsolatban óvatosan fogalmazott, és mondandója még a hagyományosan antiklerikális Zrínyi számára is érdekes lehetett.

Hargittay Emil

„*iffiul pro Zbus syllabis Licentia Poetica.*” Zrínyi és a magyar nemzeti vers-idom

Az előadás egy máig lezáratlan vitához szól hozzá. 17-18. századi verselési igazítások, átírások után már mintegy két évszázad óta folyik a szakmai vita arról, mi lehet az oka Zrínyi „szabálytalan” verselésének a *Szigeti veszedelemben*. A megoldást keresték már a latin, az olasz, a horvát és a régebbi magyar költészetben és folklórban, ezek hatásában, számot vetve Zrínyi saját, munkamódszerét illető nyilatkozataival és verselési korrekcióival. Az előadás áttekinti a mindezekről szóló legfontosabb korábbi megállapításokat. A újabb általános verstani kutatásokat figyelmebe véve állítható, hogy Zrínyi verselése nem „szabálytalan”, beleillik a magyar nyelvű verselés történetébe, annak egy jelentős állomása, ugyanakkor a többnyelvű költészeti hagyomány inspirációjának is helye van versforma-alkításában.

Hausner Gábor

A *Szigeti veszedelem* palinódiája: Gárdonyi *Egri csillagokja*

Több mint jelképes, hogy az *Egri csillagok* Gárdonyi ugyanabban az évben kezdte írni, amelyben Mikszáth a maga satirikus remekét az *Új Zrínyiászt*, 1897-ben. Mindketten a milleniumi korszak hamis illúziói, áltörténelmi hangulata ellenében alakították ki regénykompozíciójukat.

Gárdonyit ezért foglalkoztatta az, hogyan lehetne olyan regényt írni, „amely nem színfalnak használná a múltat, hanem inkább lámpás lenne, bevilágítana az elmúlt századok érdekes sötétségébe? Lehetne-e igaz történelmet írni regény alakjában?” Ez magyarázza meg szívós törekvését a történelmi igazságra és hitelességre. Igyekezett beszerezni és elolvasni minden az egri ostrommal és a korszakkal kapcsolatos munkát. Nem csak történelmi műveket és forrásokat, de a magyar–török harcokról korábban megjelent irodalmi alkotásokat is. Így került a kezébe Zrínyi eposza is.

Az *Egri csillagok* több bírálója fölfigyelt arra, hogy a mű „kinő a regény formájából, a XVI. század magyarságának eposzává formálódik”, a regény „modern eposz benyomását kelti”. A keletkezés időpontját, az *Új Zrínyiász* szomszédságát figyelembe véve nyilvánvaló: az *Egri csillagok* műfaji, szerkesztési mintája Zrínyi hősi eposza, a *Szigeti veszedelem*.

A sokrendbéli (a műfajra, a szerkezetre, az egyes motívumokra sőt néhol még azt egyes kifejezésekre, képekre is kiterjedő) azonosság bemutatása mellett azt igyekszem bizonyítani, hogy a regény alapkonceptiója, amelyet Bóka László ekként határozott meg: „egyetlen hatalmas hőstetten, az egri vár dicsőséges védelmén keresztül” megmutatni, „hogy a történelem mélypontjaiból is van fölemelkedés, nem külső segítség útján, hanem a nemzet belső erőinek összefogása által” – szintén a *Szigeti veszedelem* és az *Áfium* gondolatvilágából táplálkozik, gyökereit oda ereszti vissza.

Az előadást elhunyt mesterünknek, Kovács Sándor Ivánnak ajánlom, akinek az inspirálására első változatát éppen Egerben, a Magyar Irodalomtörténeti Társaság Heves Megyei Tagozatának megalakulása alkalmából rendezett konferencián adtam elő 1991-ben.

Hernády Judit

A történelmi narratíva megalkotásának retorikus eszközei Esterházy Pál *Mars Hungaricusában*

Esterházy Pál egy eredetileg a nyilvánosság számára szánt, latin nyelvű prózai munkájában, a *Mars Hungaricusban* örökítette meg az 1664-es téli hadjárat eseményeit, külön hangsúllyal szerepeltetve művében Zrínyi Miklós alakját, akit nemcsak katonai, de költői minőségében is példaképének tartott, amint arról kéziratos versgyűjteményeinek Zrínyi-imitációi is meggyőzően tanúskodnak. Esterházy a *Mars Hungaricus* megírása során személyes élményeit a kortársak beszámolóival egészítette ki. A mű elkészülte ellenére végül kéziratban maradt, így a korabeli közvéleményre nem lehetett hatással.

Noha történeti és irodalmi értékét azóta már elismerte az utókor, beható elemzésével máig adós maradt az irodalomtörténetírás. Előadásomban ezért a *Mars Hungaricus* irodalmi szempontú elemzésére teszek kísérletet, a nyelvi és retorikus megalkotottság sajátosságaira koncentrálna. A műben alkalmazott retorikus eszközök mind egy jól körülhatárolható szerzői koncepció minél meggyőzőbb kifejezését szolgálják. A *tractatus* szövegének gerincét a hadjárat lineáris időrendben előadott történéseinek leírása alkotja. E központi mag tágabb történeti keretbe ágyazódik: a mű elején a törökellenes háború előzményeit, végén pedig utóéletét, főként a vasvári béke kérdését világítja meg a szerző. Az objektivitásra törekvés szándéka ellenére azonban az elbeszélő értekelő és értelmező megjegyzései alapvetően meghatározzák a munkában kibontakozó történeti narratíva milyenségét, melynek kulcsfontosságú elemét képezi a hadjáratot vezető Zrínyi Miklós alakjának ábrázolása is.

Koltay Kornélia

Pre-expressionista héber üdvözlőversek – barokk (kori) szerzők tollából

A 17. századi barokk kor alternatív lírai valóságát képezték azok a magyar protestáns peregrinusok által írt *carmenek*, amelyek nyelvi, tematikai és stiláris tekintetben elkülönültek a korabeli (főként latin és nemzeti nyelvű) divatos irodalmi stílusirányzatoktól, kurrens trendektől. Az általam vizsgált *carmina gratulatoria*-korpuszon belül különösen is az Utrechti Egyetemhez köthető héber üdvözlőverseket jellemezte homályos tartalmiság, töredezett, szaggatott, minimalista stílus, valamint szubjektív, erős érzelmi töltettel bíró látásmód. Szathmári István és Komáromi Csipkés György 1651-ben írt héber nyelvű *carmene*, Alistáli Farkas Jakab 1654-ben publikált költeménye, de részben a két évvel korábbi, 1652-ben kiadott alkotása is számos olyan sajátosságot mutat, melyek miatt e versek a modernizmus előfutáiraiként tekinthetők, még ha nem is annyira tudatos esztétikai-poétikai megfontolásoknak köszönhetően, mint inkább a szerzők nyelvi korlátai okán.

Előadásomban a barokk kori protestáns teológushallgatók premodern *carmene*ibe kívánok betekintést nyújtani, a héber nyelvű lírai alkotótevékenység és a progresszivitás kapcsolatának perspektívájából.

Laczházi Gyula

Érzelemmegjelenítés és érzelmi hatás a barokk költészetben (Wathay, Zrínyi, Koháry)

Előadásom célja, hogy a kora újkori magyar költészet egy lehetséges, de eddig kevésbé kiaknázott, az irodalomtörténeti elemzésekben csak csekély mértékben megjelenő értelmezési módjára irányítsa a figyelmet: egy olyan olvasásmódra, amely a szövegeket az érzelmi hatás és az érzelmek megjelenítésének szemszögéből vizsgálja. Úgy gondolom, ennek az elemzési szempontnak a következetes érvényesítése hozzájárulhat a kor költészetének alaposabb megértéséhez, s egy lehetséges új olvasási stratégiát képviselhet.

Korábban Zrínyi Miklós *Elégiája* példáján mutattam be ennek az elemzési módnak néhány vonását (Verso Irodalomtörténeti folyóirat 2018/2). Most két további költő példáján keresztül szeretném az érzelemmegjelenítés történeti elemzéseinek lehetőségeit árnyalni. Wathay Ferenc és Koháry István költészetét az irodalomtörténet előszeretettel állítja párhuzamba. Kovács Sándor Iván megfigyelése szerint „Wathay gyötrődik s jajong, Koháry tudomásul veszi s elviseli, ami rámerített”. A történeti és poétikai elemzés lehetőséget ad arra, hogy valamivel pontosabban adjunk számot arról, milyen különbségek és hasonlóságok fedezhetők fel a két költő műveiben a bánat, a szenvedés, a csüggedés artikulálásában. E vizsgálódás egyúttal általánosabb tanulságok levonására is alkalmat adhat mind poétika-, mind érzelemtörténeti tekintetben.

Majoros Viktória

A Csalárd Cupido szövegforrásai

Az előadáson a *Csalárd Cupido* 18. századi szövegforrásairól, ehhez kapcsolódóan a mű hosszabb verziójának kialakulásáról lesz szó, melyet egészen a legutóbbi időkig hamisítványnak tartott a szakma. Ez az oka, hogy a különböző kéziratos (és nyomtatott) szövegforrások részletes vizsgálatára eddig nem került sor. A szövegek összevetése során kiderült, hogy nem áll meg Orlovsky Géza teóriája, aki – mindenfajta argumentáció nélkül – elképzelhetőnek tartotta, hogy a *Csalárd Cupido* rövidebb verziója a hosszú *Csalárd Cupido* meghúzása, illedelmesebbé tétele során keletkezett. A vizsgálat egyrészt relativizálta Latzkovits Miklós érveinek egy részét is, aki a hosszú verzió szerzőjének is Gyöngyösit tartotta, másrészt épp ellenkezőleg, újabb bizonyítékokat tárt fel, melyek tovább erősítik ezt a hipotézist. Az is nyilvánvaló ugyanakkor, hogy a költeménynek háromféle változata maradt fenn: egy rövid, eddig eredetinek tartott, egy hosszú, a 18. századi nyomtatványokban megjelent, illetve egy másik, kizárólag kéziratos forrásokban megőrződött, hosszú verzió. Ez utóbbin azonban nyilvánvalóan látszik, hogy nincs is teljesen befejezve.

Mercs István

Tündér mivoltáról, s forgandóságáról: Koháry István a Szerencséről

A Fortuna-hagyomány rendkívül gazdag és szerteágazó az irodalomban ill. jelképekkel dolgozó más művészeti ágakban. A szövegeként kódolható képben, avagy kép és szöveg együttesében, avagy a képet felidézni képes szövegben megnyilvánuló Fortuna-emblematika számos módosulásának, át- és újraértelmeződésének párhuzamosan létező, egymást kiegészítő szövegei az antikvitástól a középkoron, a reneszánszon és a manierizmuson át vezethetők fel a mi szempontunkból fontos barokkig, Koháry István koráig. Ennek az évezredek tradíciójának egyes rétegei elválaszthatatlanul egymásra rakódtak, ezért rendkívül nehéz elválasztani, hogy a vizsgált alkotónál mi az, ami ezen gazdag hagyomány egy-egy szövegeinek továbbélése.

Előadásomban arról kívánok beszélni, hogy miként gondolkodott Koháry István saját életének tükrében a szerencse fogalmáról, életbeli szerepéről. Arra próbálok rávilágítani, hogy a XVII. századi emblematika és irodalmi hagyomány miként jelenik meg költészetében, ill. a Szerencse ábrázolása során melyek azok az apró elmozdulások, amelyek Koháry költészetének a recitáción túl egyéni színezetet kölcsönöznek.

Molnár Dávid

Zrínyi árnyékában? Néhány ötlet a Rákóczi-eposz értelmezéséhez

Az előadás helyesbíteni igyekszik a korábbi szakirodalom néhány megállapítását: a *Rákóczi-eposz* keletkezését illetően csak a legbiztosabbnak látszó terminus post quemet fogadja el (1672 után), a lehetséges szerzők közül pedig Felvinczi Zsigmondot és Kornis Gáspárt is kizárja. Ellentmond azoknak, akik a mű első részében bármiféle invokációt vélnek felfedezni, s azt állítja, hogy az első ének egy tipikus elemekből összeállított költői epifánia, amely során megjelenik a poétának Minerva. E Minerva, amelynek szárnyas lába van, szövegszerűen azonosítható Malasztal, szokatlan ábrázolása pedig egészen Ciceróig visszavezethető. Az előadó végül azt hangsúlyozza, hogy a *Rákóczi-eposz* szerzője másfajta irodalmi hagyományt képvisel, mint a *Szigeti veszedelemé*, s méltó arra, hogy művét ne értsük félre a *Zrínyiász* nyomán.

Szelestei Nagy László

Oráció Szent Lászlóról az 1634. évi bécsi Szent László-napi ünnepségen

A 17-18. században intézményi patrónusok ünnepén kialakult szokássá vált diákokkal elmondani az ünnepi beszédet. Így történt ez 1634-ben Bécsben a Magyar Náción Szent László-napi ünnepségén is. A beszédet, amelyet ekkor Zrínyi Miklós mondott el, a többi beszédhez hasonlóan nyomtatásban is kiadták. Ez a beszéd a Zrínyi-kiadásokban Zrínyi első műve. De vajon tényleg az övé? Az előadásban tüzetesen megvizsgálom az iskolai retorikaoktatás orációkra vonatkozó gyakorlatát, a korabeli könyvkiadás címlapjainak terminológiáját, az ünnepi beszédeket elmondó diákok életkorát és társadalmi helyzetét, a repetensképzés során írt orációkat, a patrónusokról szóló beszédeket, a szónokló ifjú családja és feltételezett "kézvezetője" közötti kapcsolatot.

Nagy Levente

„Sors bona virtus melior.” Néhány megjegyzés Zrínyi szétszórt versei kapcsán

Előadásomban Zrínyi prózai műveit (*Vitéz hadnagy*, *Mátyás-elmékedések*, valamint az 1663. május 2-án és 15-én ismeretlennek írt levele) lezáró verseket szeretném elemezni. Prózai művet hosszabb-rövidebb saját, vagy más költőtől átvett versbetéttel lezárni – Zrínyi egyik jellemző szövegszerkesztési gyakorlata volt. Olyannyira, hogy ez a későbbiekben követőkre és imitátorokra is talált. A Zrínyi szövegek 17. századi terjedése során a másolók (lásd az *Áfiumhoz ragasztott Fegyvert s bátor szivet...* kezdetű verset, vagy a *Syrena*-kötet radnótfáji másolatába illesztett epigrammákat) Zrínyi gyakorlatát követve önálló versekkel zárták le Zrínyi prózai műveit, vagy gazdagították a költői műveket. Előadásomban azt szeretném vizsgálni, hogy ezeket a szerkesztési gyakorlatok mennyiben gazdagították Zrínyi prózai műveinek értelmezési lehetőségeit. Az 1663. májusi levél és a hozzá kapcsolt Rimay-strófa révén pedig azt szeretném bemutatni, hogy a Zrínyi szövegében hordozott üzenet milyen mértékben függhet össze az 1664-ben a téli hadjáratról készült egyik olasz metszettel. A képen szerepel a nagy publicisztikai karriert befutó teve nyakú tatár is, melyre Montecuccoli a *Della guerra col turco in Ungheria* c. művében egy álnéven írt epigrammával reagált. És, ami még ennél is fontosabb, a metszet a *Syrena*-kötet címlapján lévő szalagfeliratot imitálja, de ugyanakkor a híres sort átírja: *Sors bona virtus melior*. Vajon mi lehet ennek a magyarázata az adott kontextusban?

Nényei Pál

A kudarcos Orpheusz

A Zrínyi-szakirodalom sokat tud már Zrínyi költészetének előzményeiről – azaz a kutatás rendkívül alaposan elhelyezte kora költészetében Zrínyi életművét, illetve hasonló alapossággal elvégezte az életmű összefésülését az életrajzzal; miközben ezt mondom, természetesen tisztában vagyok azzal, hogy ez a munka még nincsen kész. Előadásom alaptétele: ha Zrínyi valamelyik versében költői képet olvasunk, például egy mitológiai hasonlatot, vagy egy metaforát, azt természetesen el lehet, sőt el is kell tudnunk helyezni a korabeli európai költészet vérkeringésében, azaz föl kell ismernünk, ha Zrínyi az evokáció vagy az imitáció eszközével él, és emellett a költői képeknek, mitológiai hasonlatoknak életrajzi értelmezést is adhatunk, de költői képeit alapos elemzés után meg kell kísérelnünk elhelyezni saját művének „irodalmi” kontextusában is. Előadásomban a két *Idilium* néhány költői képen mutatnám be Zrínyi egyszerre retorikus és rendkívül koherens képi gondolkodásának jellemzőit: a metaforák egymásra épülését, az egymásból következő és egymást értelmező metaforákat, illetve azt, hogy a mitológiai hasonlatok pusztán példázatszerűségükön túl hogyan illeszkednek a költemény és a kötet metaforikus asszociációshálózatába.

Kutatásaim végső célja – természetesen – az, hogy a későbbiekben esetleg a nagyközönség is közelebb kerülhessen Zrínyi életművéhez.

Petrőczy Éva

Kívül a barokk kánonon, belül a hétköznapiakon – a tizenhetedik századi magyar puritán költészet

Az egyháztörténet kutatói számára – tisztelet a kivételeknek! – a hazai puritán poézis egy írásjellel, egy hangsúllyal sem több az alkalmi költészet, az **applied poetry** egy különlegesen gyöngye, minden eredetiséget nélkülöző műfajánál. Ez a tiszta költészettel, a **poesia pura**-val nem, vagy alig rokonítható, s felmérhetetlenül távol esik nem is annyira Anglia, mint Új-Anglia gazdag költői világától. Aki azonban nem siklik el a hazai hitmélyítő- vagy éppen életvezetési könyvek és hitvita szövegek, peregrinustárs dicsérő versezetek, esetleg éppen a halotti orációk versbetétei fölött, az valódi költészeti kincseket is találhat, igaz, csak abban az esetben, ha egy aranyosó türelmével és kitartásával lát munkához. Tekintettel arra, hogy a Magyarországon és Erdélyben született puritán lírai opuszok szakirodalmi kevés tanulmány kivételével csak a Régi Magyar Költők Tára 17. századi köteteinek Varga Imre jóvoltából alapos, de inkább tényyszerű, mintsem poétikai jellegű jegyzeteire szorítkozik, kénytelen voltam az angolszász – főleg Amerikát, de olykor az angliai vallásos versszerzőket is érintő szakirodalom legjobbjaira támaszkodni. Az ő terminus technikusait kellett bizonyos hazai művekre alkalmaznom, természetesen lényegre törő magyar fordításban. Olyan alapműveket, mint a Peter White szerkesztésében megjelent *Puritan Poets and Poetics*, vagy Jeffrey A. Hammond két alapvető műve, a *Sinful Self, Saintly Self, The Puritan Experience of Poetry*, illetve a *The American Puritan Elegy* és további elméleti művek. E vizsgálódások végkövetkeztetése azonban egyáltalán nem mutatja vesztesnek kétségkívül a korabeli barokk „kánonon kívül” daloló lelkész-poétáinkat. Pontosan azért, mert teljesen hiányzott belőlük a „céhen belüli” versírók görcsös megfelelési kényszere, számos szempontból többet kínálnak nekünk, mint angolul verselő társaik. Amiben már első pillantásra túlszárnyalják őket, az a *couleur locale*, a helyszínteremtés színei és ízei, vagy éppen a humor. Gondoljunk csak – most csupán egy szerzőt említve - Nógrádi Mátyás sokdimenziójú Debrecen- és Bihar ábrázolásaira, vagy éppen a peregrináció témáját hol komolyan, hol iróniával körbejáró verseire... Tény és való, hogy Új-Anglia költőasszonya, Anne Bradstreet költészete (vagy éppen Edward Tayloré!) a világlíra szerves része, s hogy mindketten sokkal mélyebb költészettani ismeretekkel rendelkeztek, mint magyar versszerző társaik. Mégis elévülhetetlen érdemeik vannak, hiszen hazai pamfletirodalom híján egyedül általuk, nekik köszönhetően érezhetjük úgy, legalábbis legihletettebb soraikat olvasva, hogy a 17. századi hazai puritanizmus nem a távoli teóriák és zárványok világa számunkra, hanem olyan eleven *valóság*, amelynek mi is szellemi örökösei és továbbvivői lehetünk.

Polgár Anikó

„Az nagy monstrum pedig ráéhült gyomrával”

Mitológiai szörnyek Gyöngyösi István költészetében

Az előadás a mitológiai elemek felhasználását, retorikai és narratív struktúrákba történő beépítését vizsgálja Gyöngyösi István költői műveiben. A mitológiai szörnyalakok (Minotaurus, Hydra, Gerion, Typhon, Medusa, Titius, az aranygyapjút őrző tüzes sárkány) előfordulásaira koncentrálnak, s a szövegösszefüggések vizsgálatával megpróbál egy tipológiát felállítani a felhasználási módokat illetően. A monstrumok említése s a hozzájuk kötődő történet rövid felidézése lehet az argumentációt erősítő katalógus része (a Thököly és Zrínyi Ilona házasságában a szörnyek a Thökölyre leselkedő veszélyeket jelenítik meg, a hozzájuk kötődő történetek pedig a segítő társ szükségességét hangsúlyozzák). A Dédalus templomában a mitológiai szörnyek az ekphraszisz részei. A Csalárd Cupidóban és a heroidákban a szörnykatalógus az ellentétek kiemelését szolgálja (a fenevadak okozta szenvedés az előbbiben a Cupido okozta kínokkal, az utóbbiban a szeretett nő kegyetlenségével összehasonlítva csekélységnek tűnik). Sajátos hozzáállást képvisel a Rózsakoszorú, melyben Gyöngyösi egyrészt a mitológiai szörnyek iszonyú vadságát a Krisztust keresztre feszítő „kegyetlen zsidó nép / dühödtt kegyetlenségé”-vel hasonlítja össze, másrészt a fenevadak a halált, a poklot és a Sátánt is jelképezik, melynek hatalmát a „mennyei Hercules” megtörte.

Is-is vagy vagy-vagy? Egy Zrínyi-kiadás tanulságai

Ha a címben fölített kérdés költői vagy szónoki – nem vár feleletre, önmagában hordozza azt. De akkor mi értelme lehet egy ilyen mondatnak tanulmány megjelöléseként? Persze lehet szó szerint is venni – de ebben az esetben megválaszolása tudománytörténeti összefoglalást igényelne, amelyre itt se módom, se hajlandóságom. A kérdést mégis föl kell tennem, ha munkámról, a Balassi Kiadó gondozásában csak nemrégiben (az elmúlt hetekben) megjelent *Zrínyi Miklós költői művei* című, a versek teljes korpuszát magában foglaló, megjegyzetelő és tanulmánnyal is ellátó kötetről, pontosabban a kidolgozása során szerzett tapasztalataimról s ezek valamennyire is általánosítható tanulságairól beszámolni szeretnék. Persze első renden saját magamnak.

A fölített kérdés logikáját számomra Wilhelm Dilthey-nak a természet- és a társadalomtudományok eltérő módszereivel kapcsolatos, immár több mint egy évszázados fölismerése adja. Az tudniillik, hogy az előbbiek a magyarázat, az utóbbiak a megértés módszerével dolgoznak. Mindkettőt megilleti ugyan a tudományosság címkéje és rangja, de másként. A természettudós szinte rá van kényszerítve, hogy az elődei által fölhalmozott tudást állandóan megkérdőjelezze, ha új, a korábbiaknál adekvátabb fölismeréseivel előrukkolni kíván. Nem állíthatom, hogy a társadalomtudományok terén, konkrétan a Zrínyi-kutatás eredményeivel való ismerkedésem közben nem tapasztaltam hasonló jelenségeket: néha éles pengeváltással jellemezhető diszkussziót is. Végző benyomásom azonban a dilthey-i állításnak megfelelően az együttműködés, a közösen gondolkodás testületi szellemével kapcsolatos fölitélezésemet erősítette. Mégsem mondhatom, hogy zavartalanul-harmonikus állapotokat találtam. De ezeket egyáltalán nem a kutatásban részt vevők személyes aspirációiból, tulajdonságaiból, egymás iránti figyelméből vagy figyelmetlenségéből származóknak vélem. Sokkal inkább a feltételek viszonylagos szűkösségéből és/vagy bizonytalanságából következőknek.

Fölteszem, hogy mindezt egy kutatóintézeti munkatárs véletlenül sem jegyezné meg. Talán annyira megszokta, hogy már észre se veszi. Ezért talán az sem fölösleges, hogy magam, aki mintegy kívülről jöttem (csöppentem bele!) a Zrínyi-életművel foglalkozók tisztos körébe és karába, itt és most eme benyomásomnak legalább hangot adjak. Látnom kellett persze azt is, tudom, hogy a Zrínyi-kutatás nagy paradigmaváltásokkal halad előre (ki tudja, még milyen célok irányában!). Ez persze legyen a jövő zenéje. De hogy napjainkban milyen kinyomozandókkal, ez nagyon is érdekes kérdés. Már csak azért is, mert a csak nemrégiben lezárult, és szememben máris klasszikusnak számító nagy életművek eredménye (Klanczay Tiboré, R. Várkonyi Ágnesé, Király Erzsébeté, Kovács Sándor Iváné) még alig vert gyökeret a hozzám hasonlóan laikus (!) közönség tudatában, máris egy új paradigma körvonalai bontakoztak ki a szemem előtt.

Ámulumra – mert még jóformán be se teltem a másfél-két évtizeddel ezelőtti tudás jóérezésével (akkoriban, 2004-ben jelent meg *Irodalom, művészet az alteritás korában* című középiskolai tankönyvcsaládom), jóformán még módom se volt iskolai népszerűsítésére, kiváló Zrínyi-kutatók fiatal csapata, jórészt Kovács Sándor Iván hajdani, azóta tudományos fokozatokat szerzett, mára egyetemeken oktató hallgatói a korábbihoz képest új és számomra nagyon is meggyőző Zrínyi-képpel álltak elő. Most, hogy a négyszázadik évfordulóra egykori vállalkozásom nagyobb anyagából a magam Zrínyijét külön is világra segíteni igyekeztem, meglepődve kellett tapasztalnom a kicsike (!) öreges vonásait. Meglepődve, de meggyőzve és meggyőződve is az új állítások igazáról – meggyőző voltáról. Így megy előre tehát a Zrínyi-kutatás, a társadalomtudomány – vállalva (képviselőinek-munkásainak közös igyekezetével).

Igen ám, de ezt mi hajtja előre? Az emulatio vitésége? Nyilván ez is (én is éreztem csábítását, azt, hogy a magamét a nagy egészhez hozzátehessem). Jól tudom azonban, hogy a tudomány, mégoly biztos legyen is magában, nem képes a saját lábán megállni. Sohasem csak a maga lábán. Hiszen a képletes megrendelő maga az élet, a kor, ezeknek mindig változó, sokszor sürgető feladatai és kihívásai. (A „mi” Zrínyink is volt már minden: Habsburg-hű „labanc”, szabadságharcos „kuruc”, Gyöngyösivel szemben lesajnált versifikátor, az egymás közt megbomló nemzeti diskurzusok idején nemzeti hős, újrafelfedezésekor a nagy és követendő eposzíró, nem sokkal később idegen be- és kiütéseivel együtt is nemzeti klasszikus, de nemzeti elszigeteltségünk herderi víziójában a Sorssal reménytelenül vitázó ikonikus személy is, később pedig Tassóhoz méltán mérhető világirodalmi jelenség.) És így tovább napjainkig, napjaink örömteli fölismeréseigi: Zrínyi többszemélyes énjéről,

költészetéről szólván pedig összetett, de nagyon is végiggondolt koherenciájú, példázatos jelentésű *Syrena*-kötetének nagykoncepciójáról.

Számomra újabban meglehetősen groteszk találkozás. Válogatást szerettem volna közreadni Zrínyi Miklós költői és prózai műveiből. A lektor, Hausner Gábor kiváló tanácsaira ezt még fontos, valóban kihagyhatatlan részekkel kezdtem kiegészíteni. Majd, érzékelve a kiadás nehézségeit és ebből adódó lassúságát, mintegy a kiadó háta mögött, nem veszélytelenül tehát, elkezdtem duzzasztani az egyszer már elfogadott anyagot. Kiegészíteni és az új, a legújabb fölismerésekkel gazdagítani is, de úgy, hogy közben a korábbi paradigma eredményei se menjenek veszendőbe. Törekvésem arra irányult, hogy „a Zrínyiről szóló diskurzus jellegét is némileg érzékeltetve igyekezzem az olvasót a művek rejtelmeibe beavatni”. A véletlenek eme összjátéka folytán végül előállt a „nagy mű” – melynek publikálására éppen csak a megajánlott támogatás bizonyult kevésnek. Annyira viszont éppen elegendőnek, hogy az egészről kihasított rész (*Zrínyi Miklós költői művei*) kiadásra kerülhessen. S hogy mi a groteszk ebben? Leginkább az, hogy mindez „véletlenül”, Zrínyi „jó szerencséjének” köszönhetően történt. (Nekem így csak az általa valószínűsített egytized vagy egyhatod jutott – az is igaz, hogy ezt próbáltam megragadni.)

Ha a fentieket (ezek tanulságát) végiggondolom, visszajutok írásom elejére – a címhez. Ma már nyilvánvaló, hogy képtelenség lenne a „labanc” vagy „kuruc” vagy bármelyik történeti paradigma alapján álló Zrínyi-szövegkiadást készíteni. Ahogy annak idején Széchenyi István fogalmazta meg elvárását a Lánchíd építésével kapcsolatban: csak egyetlen helyes megoldás létezik. Becsületos. Ez pedig kizárólag jelenkorunk tudományos eredményeinek alapján állhat. Ebben az értelemben a társadalomtudományokra is érvényesnek kell tartanom a dilthey-i kizárólagosság elvét. De hogy valósítsam meg, ha egy ilyen népszerűsítő kiadványnak, mint amilyennek a sajátomat szántam, a szaktudományos feltételei csak részben kerültek kidolgozásra? Orlovsky Géza ugyan (a prózai művek Kulcsár Péter-féle korábbi kritikai kiadásához hasonlóan) elkezdte a költői művek kritikai kiadását (*Zrínyi Miklós költői művei. Források*, ELTE BTK Régi Magyar Irodalom Tanszék, 2015), de csak elkezdte. A „tárgyi jegyzetek, magyarázatok, életrajzi jegyzetek, esetleges kiegészítő dokumentumok” és egyebek kidolgozását egy második, „csak csapatmunkával elvégezhető” kötet számlájára hagyta. (I. m. 8. o.) Ezzel tehát nem rendelkeztam – de csapattal sem. Vagy mégis? Rendelkezésemre álltak ugyanis korábbi kiváló népszerűsítő kiadások: Király Erzsébet 1993-as eposzkiadása és feldolgozása (a Matúra-sorozatban), másfelől a Kortárs 2003-as összkiadása Kovács Sándor Iván szerkesztésében (illetve Kovács Sándor Iván, Kulcsár Péter és Hausner Gábor jegyzeteivel és szöveggondozásában). S az időközben megjelent jobbnál jobb újabb tanulmányok-tanulmánykötetek (Bene Sándortól Kiss Farkas Gáboron át egészen Laczházi Gyuláig vagy Nagy Leventéig folytatva a névsorolvasást). Ezekből tudtam kiszűrni a magam számára is fontos mondanivalót. Hogy lesz-e, lehet-e folytatás, ez ismét csak a szerencsétől függ. Kapok-e újabb, immár a „teljesre” is elegendő támogatást. Annyi azonban a fentiek alapján számomra már most is nyilvánvaló: még az enyémhez hasonló magányos vállalkozás is csapatmunka, még akkor is, ha az értelmezés intuitív művelete minden mást kizár. De még a korábbit és meghaladottat is, ha méltó rá, a maga helyén érvényben hagyja. Vagy-vagy és is-is.

Szörényi László

„első szülése elmémnek” – avagy kinek az elméjéről van szó? Zrínyi néhány Petrarccal kapcsolatos utalása

Zrínyi olvasmányai alapján (öt, Petrarcaról szóló, illetve Petrarca szövegeit is tartalmazó kommentált kötetéről tudunk a zágrábi könyvtár könyvei között) több fontos megfigyelést is talált az *Africa* című, rejtelmesen befejezett eposzról. Az első az, hogy állítólag Petrarca még Veronában azzal zavarta el az öt fölkereső és tisztelgő küldöttséget, amely el akarta vele recitáltatni az *Africa* elkészült részeit, hogy ez egy korai szörnyszülött mű, a legjobb volna elpusztítani. Zrínyi bezzeg dicsekszik azzal, hogy ez „első szülése” elméjének. A második: Laelius az *Africában* úgy jellemzi Scipiót, hogy ő nem csak jellemes és rendíthetetlenül elutasítja a szerelmet és a dicsőséget, sőt elutasítja a jövőben majd róla írandó verseket is, hanem annyira önfeláldozó, hogy hazájáért mindent, életét is, habozás nélkül odaadná; úgy, mint Liviusnál az ifjú hős, Marcus Curtius, aki azt adja a haragvó isteneknek engesztelésül, ami a

legdrágább: a saját életét, és lovastól beleugrik a Forumon nyílt feneketlen szakadékba, hogy megmentse a hazáját (*Ab urbe condita*, VII, 6). Zrínyinél pedig a *Peroratio* egyre emelkedő áldozatsora, amelyet a költő és a harcos felajánlhat, vagyis költeménye és vitézkedése után a hazai geológiai viszonyoknak megfelelően nem római gödörbe, hanem hazai hamuba fog temetkezni. A *Syrena*-kötet címlapján a Vittorio Siri második kötetének címlapján látható, szirének által veszélyeztetett hajó programját szerintem ezért legjobb a *Rerum Vulgarium Fragmenta* CLXXXIX. darabja alapján értelmezni: Zrínyi itt is úgy tréfál, mint az előző két példánál, vagyis nála hiába kurválnak a szirének, az ő kormányosa nem Ámor, hanem ő maga, ráadásul páncélban. Nem teszi le a sisakját véletlenül sem, hiszen akkor még beleköltenének a galambok... (Ez utóbbi tréfája tetszene magának Petroniusnak is.) Előadásomban azt próbálom megfejteni, hogy hogyan függ össze mindez Szent Ágostonnal.

Utasi Csilla

Szándék és imitáció Zrínyi Miklós Syrena-kötetében

Barne Karnarutić *Vazetje Sigeta grada* című elbeszélő költeményének harmadik kiadását Fodróczy Péter 1661-ben, Bécsben jelentette meg. Fodróczy a költő Zrínyi Miklóshoz intézett latin nyelvű ajánlásában a trentói zsinaton kanonizált *Ecclesiastes* egyik verséből bontja ki mondanivalóját: „Ha egy apa meghal, mintha nem halna meg, mert hisz hátrahagyja saját hasonmását” (Sir, 30,4). Megállapítja, hogy a hősöknek az az erénye, mely az utódaikban él tovább, nem hal meg, s az ajánlás címzettjét a szigeti hőshöz nagyon hasonló utódnak nevezi. A kötetben együttesen kiadott két művecskét, „az apai nyelvünkön”, azaz illír nyelven írt éneket és Forgách Ferencnek a szigeti várostromról szóló latin nyelvű leírását Zrínyi Miklós oltalmába helyezi, s hozzáteszi: ha ezeket olvasod, bennük nem dédapád hősi erejének ékességét, hanem akaratlanul is a dicsőség, ápoltság és erőd szemléled majd. Te vagy a magva mindennek; amikor ugyanezt dicséred a rövid hősi bemutatásban, önmagad ragadtad meg. Vagy föltámadtál, mint fönix, őseid babérhamujából; fiú vagy, aki mindenben az apjára, dédunoka, aki mindenben a dédapjára hasonlít. A 1661-es ajánlásba foglalt laudáció ugyan a Sirák fia könyvének adott versét veszi alapul, ám annak állítását az irodalmi művek vonatkozásában veti fel: Zrínyi Miklós azonossá vált dédapjával, annak föltámadt mása, ezért a szigeti hős mártírhalálát megörökítő művekben, közöttük a saját művében is immár önmagát szemléli. A kiadás paratextusa azt bizonyítja, Zrínyi művének egykorú értelmezője a *Syrena*-kötetben kifejezett szándékból indult ki. Zrínyi műfaj- és história-felfogását tanulmányok sora értelmezi. A 15–16. századi horvát művelődésben a história hasonlóan tág és bizonytalan fogalom volt, mint a magyar művelődésben. A kora újkori szerzőknek és befogadóknak a valóságkritériummal szembeni különös engedékenysége vagy nagyvonalúsága valószínűleg annak tudható be, hogy a szövegek valóság tartalmát nem vizsgálták felül, mert a szerző szándékát tartották elsődlegesnek. A históriászerzőről nem lehet feltételezni, hogy hazugság a szándéka. A fabula ezzel szemben mulattató vagy költői intencióból elmondott hazugságot jelent. Zrínyi *Syrena*-kötetének ajánlásában fabulán valószínűleg az eposzi kellékek egy részét (például az eposzában szerepeltetett allegorikus alakokat) értette. A *Szigeti veszedelem* Száz Máriához szóló invokációjában a *volt* szóra a *holt* rímre, Zrínyi számára tehát a megtörtént a mártírhalállal, a dédapa eszményi magatartásával azonos. Az eposz XIV. énekének elejére illesztett reflexióban a hajózásmetafora központi eleme, a csillag („a Zrínyi csillaga”) jelöli ezt az eszményt. Úgy vélem, amikor az elbeszélő ezen a helyen a Szentélek sugalmazásáról beszél, nem az eposz egészére érvényes pozícióját határozza meg, hanem az elbeszélés tárgyának, a dédapa mártírhalálának kivételességét jelzi. Előadásomban azt szeretném bizonyítani, hogy a *Syrena*-kötet szervező szándék az imitáció módját is befolyásolja. A *Syrena*-kötet példaértékében megnyilvánuló gyakorlati haszon hatalmas lendületet adott az ókori és kortárs szerzők anyanyelvi utánzásához, a hivatásos költő szerepétől elhatárolódó költőfunkció ugyanakkor magára az imitáció folyamatára is felszabadítólag hatott. Zrínyi nagyon sok mindent ismert az eposz kortárs elméleteiből, szövegalkotásának egésze azonban nem vezethető vissza ezekre az elméletekre.